

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В ТЕКСТАХ СТУДЕНТСЬКОГО ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛУ

*І. М. Серебрянська, канд. філол. наук, доцент, докторант
Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара,
пр. Гагаріна, 72, м. Дніпро, 49000, Україна
E-mail: serebryanska@ukr.net*

Стаття присвячена проблемі лінгвістичного аналізу заголовкових текстів студентського інтернет-журналу «Освіта та...». Робиться спроба виявити актуальні питання сфери освіти через призму мовної картини світу вітчизняних студентів як представників української нації.

Матеріал структуровано за тематичними рубриками, що реалізують зв'язок поняття «освіта» з іншими галузями: «Освіта та суспільство», «Освіта та влада», «Освіта та економіка», «Освіта та культура». Лінгвістичний аналіз текстів засвідчує емоційне та критичне сприйняття реальності освіти молоддю, що в мові виразно проявляється на лексичному й синтаксичному рівнях. Найбільш поширеними мовними засобами актуалізації освітньої проблематики стають позитивно та негативно конотовані слова, що в контексті утворюють антонімічні пари; заперечні граматичні форми; питальні, окличні та незавершені речення, а також їх комбінації. Досліджений матеріал дозволяє говорити про прагматичну складову мовної свідомості сучасного студента.

***Ключові слова:** слово, риторичне запитання, окличне речення, антонімічні пари, заперечні форми слів.*

Студентство – особлива категорія суспільства, яка завжди має власну думку про всі процеси, що відбуваються в країні. Студенти здавна відігравали важливу роль у запровадженні та поширенні різноманітних інновацій. Будучи учасниками навчального процесу, вони мають змогу вивчити й оцінити реальну ситуацію вітчизняної освіти зсередини. Їх думка є особливо важливою в умовах модернізації освіти в Україні. У деяких українських університетах систематично проходять конференції «Навчальний процес очима студентів» (див. [1]), які серед цілої низки інших заходів є гарною можливістю для студентів озвучити та обговорити гострі питання, що виникають у кожному конкретному навчальному закладі. Проблеми сфери освіти сьогодні активно розглядаються соціологами, філософами, педагогами психологами та іншими фахівцями. Для мовознавців цей предмет дослідження є абсолютно новим. Проблема вивчення питань сфери освіти через призму мовної картини світу українського народу не піднімалася, чим і зумовлена **актуальність** нашого дослідження. Окремі спроби аналізу лексики сфери освіти здійснено в працях Беляєвої А. В. [2], Вургун Л.І. [3], Савчук О. [4].

Мета нашої наукової розвідки – визначити сучасну проблематику української освіти шляхом лінгвістичного аналізу студентських текстів, представлених в інтернет-джерелах.

Об'єкт дослідження – мова студентських засобів масової інформації.

Предмет дослідження – мовні засоби вербалізації проблематики сфери освіти.

Матеріалом дослідження став студентський інтернет-журнал «Освіта та...» – проект спільноти людей, яким не байдужа доля української освіти й українського суспільства [5]. На сайті представлені тексти, написані українськими студентами, що являють собою відверті висловлювання про наболіле й намагання разом знайти відповіді на поставлені запитання. Статті структуровані за тематичними рубриками, що реалізують зв'язок поняття «освіта» з іншими галузями: «Освіта та суспільство», «Освіта та влада», «Освіта та економіка»; «Освіта та культура», «Освіта та наука», «Освіта та спорт», «Освіта та релігія». Найбільш чисельною з них є перша, найменш представленою – «Освіта та спорт», «Освіта та релігія», що, на нашу думку,

зумовлюється різним ступенем прояву активності студентської молоді у зазначених сферах життя, адже пишуть про те, що хвилює авторів, а хвилює те, в чому вони беруть участь.

Щоб зрозуміти глибину думок української молоді стосовно освіти, варто передусім звернутися до аналізу заголовків студентських текстів, адже в них у сконцентрованому вигляді представлено основну інформацію. За нашими спостереженнями, центром формування заголовків студентських текстів стають лексеми *освіта, університет, студент, викладач / учитель, навчання, знання*. У контексті, сполучаючись з іншими словами, вони реалізують взаємозв'язок з іншими сферами суспільства – політикою, економікою, культурою.

Кожен четвертий заголовок має форму риторичного запитання; 3 % заголовків – окличні речення, наприклад: *Запроси високопрофесійних педагогів – й ідеальний навчальний заклад готовий!* [5, 10.03.2012]; *Від сесії до сесії живуть студенти весело!* [5, 7.10.2012]. Це свідчить про особливий емоційний супровід семантики відповідних номінацій, що взагалі притаманно студентському мовленню. Подекуди надмірну емоційність передано через поєднання в одному заголовковому комплексі двох типів речень – питального й окличного: *Яким я бачу ідеального викладача? Ідеального викладача я не бачу, бо такого не існує в природі!* [5, 16.03.2012]. Для деяких заголовків притаманна незакінченість думки, що графічно передає трикрапка: *Головною нашою цінністю все одно лишається...* [5, 23.01.2012]; *70 % абітурієнтів невідомо обирають ВНЗ...* [5, 17.01.2012]; *Мамо, я – студент...* [5, 17.10.2012]; *Навчатися, навчатися, навчатися...* [5, 31.10.2011]; *Університет – це один з навчальних закладів, який дає не просто знання, а вищу освіту, а можливо і дві, і три...* [5, 16.10.2011]. Автори, порушуючи в таких заголовках актуальні питання сьогодення, дають можливість кожному читачеві закінчити розпочаті речення власними міркуваннями.

Простежимо проблематику студентських текстів за семантикою заголовків найбільш представлених тематичних рубрик.

1. Освіта та суспільство.

Багатство риторичних запитань дає можливість чітко виокремити кілька основних проблем сфери освіти. У результаті аналізу мови досліджуваної категорії реципієнтів констатуємо їх особливе сприйняття дійсності через опозиції, представлені відповідними парами слів:

освіта – гроші / хороші гроші: *Освіта чи гроші: що важливіше?*[5, 13.09.2012]; *Чи треба вчитися, щоб заробляти хороші гроші?* [5, 27.02.2013];

освіта / гарна освіта – досвід: *Роботодавцям потрібні працівники з досвідом. А чи потрібні з гарною освітою?* [5, 09.05.2012];

освіта – професія: *Що ми обираємо: освіту чи професію?*[5, 28.09.2012];

університет як місце пошуку істини, знань, навичок і як місце «здобування» документа про освіту («корочки»): *Університет: місце пошуку істини чи здобування «корочки»?* [5, 17.12.2011];

знання – впливові батьки: *Навіщо мені знання, якщо я маю впливових батьків?*[5, 27.03.2013].

Подекуди спостерігаємо комбінацію двох близьких за значенням опозицій, наприклад, навчання – робота і червоний диплом – практичні навички: *Навчання чи робота, червоний диплом чи практичні навички?*[5, 24.04.2012]. Причому слово *диплом*, вступаючи в синтагматичні зв'язки з прикметником *червоний*, набуває позитивної конотації (як в останньому прикладі), а, сполучаючись з прикметником *пластиковий* (який означає щось вторинне, неважливе), протиставляється якісним знанням і набуває негативної конотації: *Висококваліфікований спеціаліст чи просто пластиковий диплом?*[5, 10.09.2012].

Порушуються також інші проблеми:

– роль та функції вищої освіти (вищого навчального закладу) у суспільстві: *Навіщо вам освіта?*[5, 05.01.2012]; *Чи потрібно йти в університет?* [5, 17.09.2011];

Яку роль відіграють університети? [5, 20.09.2011]; *Навіщо існує університет?*[5, 20.09.2011]; *Кому в наш час потрібен працівник без освіти?*[5, 27.02.2012];

– сутність та якість сучасної освіти: *Чи готова сучасна освіта формувати критичне мислення?* [5, 27.05.2012]; *Чи може бути якісна освіта дешевою і доступною для всіх?* [5, 19.03.2012]; *Чи потрібна Україні неформальна освіта?* [5, 18.03.2013]; *Де ті знання? Де та якість освіти?*[5, 15.11.2012]; *У чому полягає інформаційний розвиток освіти?*[5, 24.12.2011]; *Чи можлива сучасна освіта без проблем?*[5, 20.09.2011];

– важливість матеріальної складової життя для молоді людини з вищою освітою; сприйняття її як обов'язкового логічного результату застосування отриманих у ВНЗ знань: *Чи гарантує червоний диплом високу зарплатню?* [5,16.03.2013]; *Чи знадобляться в подальшому знання та вміння, здобуті за роки навчання у ВНЗ?*[5, 21.02.2012]; *Чи залежить зарплата від освіти?*[5, 03.01.2012];

– образ сучасного та ідеального викладача (вчителя): *Якого викладача поважаєте ви?*[5, 12.01.2012]; *Ідеальний викладач: це міф?*[5, 17.12.2011]; *Ідеальний вчитель XXI століття. Який він?* [5, 13.01.2012];

– стосунки викладача й студента (учня): *Чи хороше ставлення завжди є основою порозуміння між вчителем та учнем?* [5, 15.02.2013].

Таким чином, виділені вище опозиції свідчать про наявні в суспільстві проблеми сенсу навчання в університеті, надання неякісної освіти деякими ВНЗ, працевлаштування випускників, коли цінується не диплом конкретного університету, не якість отриманих знань, а досвід, якого у колишніх студентів ще немає. Молодь турбує проблема заробітку задля забезпечення свого сучасного й майбутнього. Отже, прагматика у свідомості та вчинках сучасного студента – на першому місці, що проявляється й через їх мовлення.

2. Освіта та влада. Прикметною рисою цієї тематичної групи є те, що сформульовані в заголовках запитання справляють враження безпосереднього звернення студентства до представників влади, від яких молодь чекає розв'язання проблем, що її хвилюють, а саме: зменшення престижу професії педагога та престижу школи, проблематичність майбутнього працевлаштування, а також більш загальні питання, наприклад: *Чому вчителювати зараз не престижно?*[5, 30.07.2012]; *Забули про школу? І вона забула про вас...*[5, 24.01.2012]; *У нас вчителі виходять на пенсію в 80 років! Де молоді шукати роботу?* [5, 27.07.2012]; *Диплом – це маніпуляція?*[5,20.09.2011]; *Хто управляє освітою?* [5, 19.09.2011]; *Університет – осередок освіти чи корупційний монстр?*[5, 20.10.2011].

Більш того, автори текстів пропонують власні способи покращення ситуації в освіті в матеріалах під назвами: *Якби Табачником стала я... (9 перших кроків на посту Міністра)* [5, 11.01.2012]; *Якби я був міністром освіти і науки, молоді та спорту України* [5, 25.01.2012]; *Я зробила б інакше, ніж наш міністр* [5, 22.01.2012]; *Які 3-4 перші накази я видам, якщо я буду міністр освіти* [5, 14.12.2011]; *Мені уявляється Міністерство освіти як замкнута економічна система, значною мірою працююча сама на себе...* [5, 20.11.2012].

3. Освіта та економіка. Проблематика цієї тематичної категорії в заголовкових текстах студентського журналу представлена шляхом зіставлення слів, які виражають несумісні поняття не тільки у смислового відношенні, а і в оцінному значенні. Наприклад, полярних характеристик у мовній свідомості молоді набувають слова *багатий і розумний (Що важливіше: бути багатим чи розумним?)* [5, 15.01.2012]; *освіта і гроші (Освіта чи гроші: що є пріоритет №1?* [5, 17.12.2011]; *Освіта та гроші: що важливіше?*[5, 15.12.2011]); *освіта і праця (що для студентів є також свого роду символом грошей) (Як сучасному студенту поєднати освіту і працю?* [5, 24.10.2011]). Вони в контексті вступають у антонімічні відношення.

Використані в тексті освітньої спрямованості слова галузі економіки – *бізнес, гроші, зарплата, заробити, знайти роботу (Чи можливо заснувати бізнес*

студенту в Україні? [5, 18.12.2011]; Як може **заробити** сучасний студент, не кидаючи навчання? [5, 28.09.2011]; Як **знайти роботу** студенту? [5, 19.09.2011]) – переконують у важливості для молодого покоління відповідної складової у структурі системи освіти, на що варто звернути увагу освітянам.

4. Освіта та культура.

Рубрика реалізує традиційні та нові погляди українців:

- на освіту, ключовим моментом якої в українців завжди було виховання та формування гармонійно розвиненої особистості (*Освіта: навчання чи виховання?* [5, 10.08.2013]; *Результатом вищої освіти має стати вільна, соціально активна, творча і духовна особистість* [5, 28.09.2011]; *Народжуючись, ми маємо думати про освіту своїх дітей* [5, 28.09.2011]);

- на роль педагога та інформаційних систем у наш час (*Яким має бути вчитель XXI ст.?* [5, 13.12.2011]; *Пошуковий сайт Google як вчитель?* [5, 14.01.2012]);

- на особистість сучасного студента (*Хіба це люди, це студенти!* [5, 20.09.2011]; *Дрес-код студента* [5, 17.11.2011]).

- Особливо цінно зазначити, що наших студентів сьогодні бентежить роль національних традицій, зокрема української мови й культури в сучасній освіті (матеріал під назвою «*Місце української мови і української культури в житті сучасної молоді*» [5, 12.10.2011]).

Серед специфічних рис студентських текстів варто відзначити наявність великої кількості заперечних лексичних форм (10 % випадків), складовою яких є частка або префікс *не* (рідше – *ні*), заперечене дієслово *немає* та прислівник *неможливо*. Така статистика свідчить про певні сумніви відносно впровадження тих чи інших освітніх заходів, категоричне несприйняття молоддю деяких негативних, на її думку, тенденцій. Знаходимо негативно забарвлені характеристики української освіти як у відношенні до галузі в цілому, так і до вищих навчальних закладів, викладачів і самих студентів. Найбільша частина заперечних форм стосується діяльності вишів, що реалізується у сполучуваності відповідних номінацій *університет*, *інститут*, *ВНЗ* (рос. калька *вуз*) та ін. із заперечними дієслівними формами – *не забезпечити*, *не могли*, *не виправдати* (*очікувань*), наприклад: *Університети не забезпечують своїх випускників робочими місцями* [5, 06.07.2012]; *Жоден університет України не забезпечить повноцінне знання іноземної мови* [5, 27.11.2012]; *Вузи через слабку базу та легкість здобуття освіти не можуть відігравати надто важливу роль* [5, 16.09.2012]; *Впровадження Болонської системи не виправдало своїх очікувань* [5, 24.12.2012]. Такі граматичні форми вербалізують неспроможність, на думку студентів, наших вищих навчальних закладів реалізовувати ті чи інші завдання. В окремих випадках на позначення незадовільної оцінки роботи освітніх інституцій використовуються слова інших частин мови, що мають у своєму складі заперечний компонент *не*:

- іменник: *Вища освіта: переваги та недоліки* [5, 20.09.2011];

- прикметник: *У педагогічних закладах готують некомпетентні кадри* [5, 11.08.2012];

- дієприкметник: *Привабливість і нерозв'язані питання університету* [5, 20.09.2011];

- займенник: *Не всі навчальні заклади дають достатньо професійну підготовку* [5, 24.03.2013].

Категоричність думки (і, відповідно, трагізм ситуації) увиразнюють випадки реалізації в одному контексті трьох заперечних форм: *Я думаю, що інститут не зможе мене працевлаштувати на гарну роботу. Тому, що це нікому не потрібно* [5, 28.08.2011].

Привертає увагу той факт, що заперечні граматичні форми найчастіше використовуються на позначення негативних характеристик студентів – 31 %, тоді як на позначення викладачів нараховуємо 13 % випадків слововживань, наприклад: *У працюючого студента немає бажання навчатись* [5, 15.04.2012]; *Ми не можемо навчитись дивитися вперед* [5, 18.04.2012]; *Золота молодь не цінує зусилля своїх*

батьків [5, 14.03.2013]; *Маючи червоний диплом майже неможливо влаштуватися на роботу* [5, 18.05.2012]; *Більшість викладачів не схвалюють і засуджують тих студентів, які працюють* [5, 06.03.2012]. Такі результати аналізу, з одного боку, переконують у самокритичності наших студентів, з іншого – у необхідності вирішення державою освітніх проблем (*Держава створює умови життя в суспільстві такі, коли людина не може здобувати вищу освіту в університеті за покликанням* [5, 20.01.2012]; *Спеціалістів, магістрів, професорів греблю гати, а достойно представити нашу державу, вивести її з кризових ситуацій, налагодити промисловість в державі нікому* [5, 27.10.2011]), адже не завжди нездатність студента виконати певні завдання пов'язана з його небажанням, так само, як і деякі прояви реакції викладачів зі знаком «мінус» зумовлюються певними чинниками, що склалися в суспільстві. Наведені приклади ще раз переконують у цьому.

В окремих випадках словосполучення із заперечною часткою *не* виконують незвичну функцію – у контексті набувають позитивної конотації, реалізують схвальні настрої студентів продовжувати навчання протягом життя: *Освіченість людини не є заключним етапом становлення особистості* [5, 28.09.2011].

Отже, лінгвістичний аналіз заголовкових текстів студентського інтернет-журналу засвідчує емоційне та критичне сприйняття реалій освіти молоддю, що проявляється і в мові – передусім на лексичному та синтаксичному рівнях: через позитивно та негативно конотовані слова, які в контексті утворюють антонімічні пари; різноманітні граматичні форми заперечень; питальні, окличні та незавершені речення, а також їх комбінації. Перспективою дослідження може бути аналіз мовних засобів репрезентації понять сфери освіти, використаних у самих текстах студентського інтернет-журналу та інших джерелах студентської думки.

LANGUAGE REPRESENTATION OF EDUCATIONAL PROBLEMS IN THE TEXTS OF STUDENTS' ONLINE-MAGAZINE

*Irina Serebrianska, PhD in Philology, associate professor
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University,
72, Haharina Ave, Dnipropetrovsk, 49000, Ukraine
E-mail: serebrianska@ukr.net*

The article deals with the problem of linguistic analysis of titles of the student online magazine "Education and...". It is an attempt to identify the essential issues of education through the prism of the language picture of the world of students as representatives of the Ukrainian nation.

The material is structured into several thematic sections that represent the relationship of the concept "education" with other fields: "Education and Society", "Education and Power", "Education and Economy", "Education and Culture". The linguistic analysis of the texts proves critical and emotional perception of the education by modern youth. In the language it is clearly manifested on lexical and syntactic levels. The most common language means updating educational issues are positively and negatively marked words which in context become antonyms; negative grammatical forms; interrogative, exclamation and unfinished sentences, and their combinations. The material of our research defines pragmatic component of the language consciousness of modern students.

Key words: word, rhetorical question, exclamation sentence, antonyms, negative forms of words.

ЯЗЫКОВАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОБЛЕМАТИКИ В ТЕКСТАХ СТУДЕНЧЕСКОГО ИНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛА

*И. Н. Серебрянская, канд. филол. наук, доцент, докторант
Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара,
пр. Гагарина, 72, г. Днепропетровск, 49000, Украина
e-mail: serebrianska@ukr.net*

Статья посвящена проблеме лингвистического анализа заголовков текстов студенческого интернет-журнала «Образование и ...». Делается попытка выделить основные вопросы сферы высшего образования через призму языковой картины мира студентов как представителей украинской нации.

Материал структурирован по тематическим рубрикам, реализующим связь понятия «образование» с другими отраслями: «Образование и общество», «Образование и власть», «Образование и экономика», «Образование и культура». Лингвистический анализ текстов демонстрирует эмоциональное и критическое восприятие реалій образования современной молодежью, которое в языке отчетливо

проявляется на лексическом и синтаксическом уровнях. Наиболее распространенными языковыми средствами актуализации образовательной проблематики являются положительно и отрицательно окрашенные слова, которые в контексте образуют антонимичные пары; отрицательные грамматические формы; вопросительные, восклицательные и незавершенные предложения, а также их комбинации. Исследованный материал позволяет говорить о прагматической составляющей языкового сознания современного студента.

Ключевые слова: слово, риторический вопрос, восклицательные предложения, антонимические пары, отрицательные формы слов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Серебрянская І. М. Створення системи моніторингу якості навчальної діяльності університету на підставі кращого європейського досвіду / І. М. Серебрянская // Інноваційний університет та лідерство : проект і мікро-проекти. – Варшава : Fundacja "Instytut Artes Liberales", 2016. – С. 357–368.
2. Беляева А. В. Концепт освіти в англійській, французькій, українській та російській мовах : дис.... канд. наук : 10.02.17, Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2012. – 200 с.
3. Вергун Л. І. Перекладна взаємовідповідність англійської та української освітньої лексики : дис... канд. наук : 10.02.16. – К., 2004.
4. Савчук О. Концепт освіти на шпальтах часопису "Український Голос" (Вінніпег, Канада) / О. Савчук // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2013. – Вип. 2. – С. 170–174. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2013_2_31.
5. Студентський інтернет-журнал «Освіта та...» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvitata.com>.

REFERENCES

1. Serebkianska, I., 2016, Creating a system of monitoring the quality of educational activities of the university based on the best European practices, *Innovation University and Leadership : Project and micro-projects*, Warsaw, Fundacja "Instytut Artes Liberales", pp. 357–368.
2. Belyaeva, A., 2012, *Concept education in English, French, Ukrainian and Russian*, Dr. philol. sci. diss., Donetsk, 200 p.
3. Verhun, L., 2004, *Translated correlation between English and Ukrainian educational vocabulary*, Dr. philol. sci. diss., Kyiv.
4. Savchuk, O., 2013, Concept of education in the pages of the magazine "Ukrainskyi holos" (Winnipeg, Canada), *Naukovyj visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Series : Philology. Social Communications*, vol. 2, pp. 170–174.
5. *Student online magazine "Osvita ta..."* [Online], Available : <http://www.osvitata.com>.

Надійшла до редакції 28 жовтня 2016 р.